

Spis treści

Wykaz skrótów	11
Wstęp	13

I. Tożsamość narodowa — dyskurs — polityka 19

1. Czym jest tożsamość narodowa?	20
1.1. Świadomość siebie czy „styl” bycia?	33
1.1.1. Stanowisko obiektywistyczne	33
1.1.2. Stanowisko subiektywistyczne	36
1.2. Tożsamość narodu czy narodowa tożsamość jednostek?	59
1.2.1. Narodowa tożsamość jednostek	62
1.2.2. Tożsamość narodu	64
1.3. <i>Sameness</i> i <i>Distinctiveness</i>	67
1.3.1. <i>Sameness</i>	68
1.3.2. <i>Distinctiveness</i>	70
1.4. Esencjalizm <i>versus</i> konstruktywizm	78
1.4.1. Stanowisko esencjalistyczne	79
1.4.2. Stanowisko konstruktywistyczne	79
1.5. Naród jako podmiot tożsamości	83
1.5.1. Naród jako <i>ethnos</i>	86
1.5.2. Naród jako <i>demos</i>	87
1.5.3. Kulturalistyczna koncepcja narodu	90
1.6. Nacjonalizm a tożsamość narodowa	94
2. Dyskursywne odtwarzanie i tworzenie tożsamości narodowej	108
2.1. Pojęcie dyskursu w naukach społecznych	108
2.2. Dyskurs publiczny — dyskurs polityczny: próba definicji	113
2.3. Dyskurs polityczny a tożsamość narodowa	125
2.3.1. Rola elit politycznych	127
2.3.2. Znaczenie tożsamości narodowej dla praktyki politycznej	132

II. Historyczne uwarunkowania dyskursu

139

1. Przyczyny i okoliczności opóźnienia słowackiego procesu narodziwczego	142
1.1. Czynniki polityczno-ustrojowy	143
1.2. Czynniki: socjopolityczny i socjoekonomiczny	144
1.3. Czynniki: wyznaniowy i językowy	147
1.4. Czynniki polityczno-kulturowy: ideologia pansłowiańska	148
1.5. Czynniki geopolityczny i geograficzny	149
1.6. Czynniki demograficzny: liczebność, rozproszenie i asymilacja	150
1.6.1. Mała liczebność i depopulacja	150
1.6.2. Rozproszenie	151
1.6.3. Asymilacja	151
2. Historyczne etapy rozwoju słowackiej tożsamości narodowej	152
2.1. Geneza i rozwój nacjonalizmu słowackiego w XIX i na początku XX wieku	157
2.1.1. Język i symbolika narodowa	157
2.1.2. Walka o polityczną autonomię w ramach <i>Uhorska</i>	182
2.2. Nacjonalizm słowacki po 1918 roku	187
2.2.1. Kwestia słowacka w I Republice Czechosłowackiej	187
2.2.2. Państwo Słowackie i Słowackie Powstanie Narodowe	202
2.2.3. Przemiany słowackiej tożsamości narodowej po II wojnie światowej	205

III. Współczesne uwarunkowania dyskursu

219

1. Spór o kształt stosunków słowacko-czeskich	220
1.1. Przyczyny sporu: tożsamość jako temat wywołany kryzysem gospodarczym?	221
1.2. Uczestnicy sporu: spór słowacko-czeski czy spór słowacko-słowacki?	223
1.2.1. Inicjatywa „Suwerenna Słowacja” (Inicjatywa „Zvrchované Slovensko”)	224
1.2.2. Inicjatywa na rzecz wspólnego państwa (Inicjatywa za spoločný štát)	229
1.3. Przedmiot kontrowersji	231
1.3.1. Pryncypium narodowe <i>versus</i> obywatelskie	231
1.3.2. (Kon)federacja <i>versus</i> państwo unitarne	233
1.3.3. Symbolika państwowa	234
2. Powstanie suwerennej Republiki Słowackiej (1993) — problemy z legitymizacją	239
2.1. Zaskoczeni suwerennością? Pytania o tożsamość u progu państwowości	240
2.2. W poszukiwaniu symboli państwowo-narodowych i „użytecznej” pamięci zbiorowej	244

3. Kwestia węgierska jako immanentny problem słowackiej polityki	253
3.1. Uwarunkowania kwestii węgierskiej	256
3.1.1. Nieodparta potrzeba wroga narodowego	258
3.1.2. Węgrzy — wrogowie słowackiej suwerenności	259
3.1.3. Relatywny wzrost liczebności mniejszości węgierskiej	260
3.1.4. Słowacy — narodem większościowym	260
3.1.5. Historia na nowo (?) odczytana	261
3.2. Treść kwestii węgierskiej: najważniejsze tematy debat publicznych	263
3.2.1. Spór o język: język słowacki – językiem państwowym	264
3.2.2. Spór o terytorium: groźba wysiedleń i postulat autonomii	269
3.2.3. Spór o pamięć: wojna pomnikowa	273
3.2.4. Inne spory	273
4. Słowacja w perspektywie integracji z Unią Europejską	282

IV. Uczestnicy sporu o słowacką tożsamość narodową 291

1. Nieudana wymiana elit politycznych	292
2. Ewolucja słowackiego systemu partyjnego	298
2.1. Okres od implozji reżimu totalitarnego do tzw. wyborów podstawowych (1989-1990)	299
2.1.1. Społeczeństwo Przeciwko Przemocy (VPN)	300
2.1.2. Partie „historyczne”	301
2.1.3. Nowe partie polityczne	304
2.1.4. Komunistyczna Partia Słowacji (KSS)	307
2.2. Okres wprowadzania instytucjonalnych podstaw demokracji (1990-1992)	308
2.3. Okres dyskontynuacji rozwoju prawnoparostwowego i transformacyjnego (1992-1994)	311
2.4. Okres reżimu demokracji delegowanej (1994-1998)	316
2.5. Okres starań o konsolidację demokracji (1998-2002)	319
2.6. System partyjny po 2002 roku	322
3. Słowackie partie polityczne a problem tożsamości narodowej	325
3.1. Demokratická strana (DS)	331
3.2. Slovenská demokratická a kresťanská únia (SDKÚ)	331
3.3. Slovenská národná strana (SNS)	332
3.4. Hnutie za demokratické Slovensko (HZDS)	333
3.5. Kresťanskodemokratické hnutie (KDH)	334
3.6. Strana demokratickej ľavice (SDL)	335
4. Matica slovenská (Macierz Słowacka)	335

V. Ogólna charakterystyka formy i treści dyskursu

339

1. Fora i sposoby wymiany poglądów na słowacką tożsamość narodową	339
1.1. Debata parlamentarna	341
1.2. Debata prasowa	344
1.3. Publikacje książkowe	348
2. Język dyskursu	350
2.1. Język i styl	350
2.2. Gatunek wypowiedzi	352
3. Osie podziałów ideologicznych: naród etniczny <i>versus</i> naród obywatelski	353
4. Najważniejsze „tematy” dyskursu	358

VI. Konstruowanie obrazu: „innego”, „obcego”, „wroga”

361

1. Węgrzy	361
1.1. Pojawienie się Madziarów w Kotlinie Karpackiej	365
1.1.1. Jakie były początki?	365
1.1.2. Poziom cywilizacyjny Madziarów	375
1.2. Węgrzy — ciemniźciele narodów Europy Środkowej	377
1.2.1. Asymilacja i irredenta	378
1.2.2. Ucisk narodowościowy	392
2. Czesi	398
2.1. Niedotrzymane umowy — czeskie wiarołomstwo	400
2.2. Czeski kolonializm	402
2.3. Czeski ratunek dla biednego narodu słowackiego?	408
2.4. Czeska fałszywość, próżność i mściwość	410
2.5. Czeska lewicowość	412

1. Słowacka tożsamość narodowa <i>ad intra</i>	415
1.1. Epos i genos: trudne pytania o narodowe dzieje i ich bohaterów	415
1.1.1. Narodowy początek	416
1.1.2. Spór o Państwo Słowackie i Słowackie Powstanie Narodowe	441
1.1.3. Kim są Ojcowie narodu?	485
1.2. Etos: słowacki „charakter narodowy”	489
1.2.1. Główne cechy narodowe	490
1.2.2. Etos małego narodu	508
1.2.3. Naród niewidzialny	509
1.2.4. Naród rozproszony	516
1.3. Logos: język jako spoiwo narodu	520
1.3.1. Język słowacki jako ostoja narodowej tożsamości	521
1.3.2. Język słowacki jako narzędzie walki o zachowanie tożsamości	523
1.4. Topos: wyobrażenia o słowackiej przestrzeni	525
1.4.1. Topos geograficzny	526
1.4.2. Słowacki krajobraz	528
2. Słowacka tożsamość narodowa <i>ad extra</i>	529
2.1. Tożsamość słowiańska	531
2.2. Czy Czecho-Słowacja nadal istnieje?	535
2.3. Odzyskać <i>Uhorsko</i> ?	539
2.3.1. <i>Uhorsko</i> jako „więzienie narodów”	539
2.3.2. <i>Uhorsko</i> jako „wspólny dom”	540
2.4. Środek (pępek?) Europy	548
Zakończenie	559
Bibliografia	563
Wykaz tabel	589